

Gezonde luchtkwaliteit in de instelling

Een korte handreiking ventilatie voor personeel van onderwijsinstellingen in het mbo en hoger onderwijs

Met deze handreiking wil de AOb het personeel en de personeelsvertegenwoordiging in de medezeggenschapsorganen informeren over geldende regels rond de luchtkwaliteit binnen de instelling. Met als doel handvatten te bieden om slechte ventilatie aan te kaarten bij de vestigingsleiding en/of het college van bestuur. Zodat er adequaat maatregelen worden getroffen.

Slechte ventilatie binnen gebouwen in het onderwijs is al jaren een bekend probleem. Dit probleem staat nu extra in de schijnwerpers vanwege Covid-19, maar is eigenlijk altijd urgent geweest. Over ventilatie en de verspreiding van het virus schrijft het RIVM op hun website: *'Onder bepaalde omstandigheden kan besmetting ook plaatsvinden via virusdeeltjes die in de kleine druppeltjes (aerosolen) een grotere afstand kunnen afleggen. Bijvoorbeeld in ruimtes waar geen of te weinig ventilatie is en/of veel mensen, vooral voor een langere tijd, bij elkaar zijn.'*

Goede ventilatie?

Bij ventilatie gaat het om toevoer van frisse lucht. Meestal van buitenaf, door buitenlucht te laten binnentreden. Dit kan door ramen en ventilatieroosters open te zetten of door mechanische ventilatie. Circulatie (recirculatie) van lucht is geen ventilatie, maar het verplaatsen van lucht. Om er achter te komen of er sprake is van voldoende ventilatie is de CO₂-concentratie een goede meetlat. Dat geldt niet alleen nu vanwege Covid-19, maar in het algemeen. Onderwijsinstellingen doen er daarom goed aan om voldoende CO₂-meters te plaatsen, vooral in lokalen/collegezalen, maar ook op andere drukbezochte plekken binnen de instelling, zoals bibliotheken. Een goede ventilatie is niet alleen nodig in les- of collegezalen of openbare ruimtes zoals bibliotheken, maar in alle ruimtes waarin 2 of meer personen moeten werken. Bij een slechte ventilatie kan ook in deze ruimtes het CO₂-gehalte door het aantal aanwezige personen snel oplopen.

Op grond van de ventilatierichtlijn van het RIVM dient de instelling te voldoen aan de minimale luchtverversingsgraad zoals benoemd in het Bouwbesluit:

Grenswaarde voor schoolgebouwen bestaande bouw (met vergunningsverlening tot 2012) van maximaal 1200ppm CO₂, wat overeenkomt met een capaciteit voor luchtverversing van 6 dm³/s/persoon.

Voor gebouwen met vergunningverlening vanaf april 2012 geeft het Bouwbesluit de grenswaarde 950ppm CO₂, wat overeenkomt met een capaciteit voor luchtverversing van 8,5 dm³/s/persoon.

Wat zegt de Arbowet?

In de Arbowet staat dat elke werkgever steeds alle uit het werk voortvloeiende risico's voor de veiligheid en gezondheid van werknemers in kaart moet brengen en op basis daarvan maatregelen dient te treffen. Dit heet de 'risico-inventarisatie & -evaluatie' (afgekort: RI&E). Deze beleidsverplichting geldt ook t.a.v. Covid-19, ook wanneer de instelling voldoet aan het protocol en de adviezen van het RIVM opvolgt. De concrete situatie binnen een instelling kan immers nog aanvullende maatregelen i.r.t. de veiligheid noodzakelijk maken (bijv. t.a.v. ventilatie). Over de uitvoering van de RI&E, en de te treffen maatregelen, heeft de ondernemingsraad, het personeelsdeel van een MR of een ander daartoe bevoegde medezeggenschapsorgaan van de instelling, een instemmingsrecht.

Metten is weten

Regelmatige controle van ventilatiesystemen en ventilatiemogelijkheden is essentieel. Bij mechanische ventilatie bestaat vaak de mogelijkheid van (gedeeltelijke) recirculatie. Hierbij wordt de (warmere) binnenlucht geheel of gedeeltelijk gemengd met verse luchttoevoer. Op die manier kunnen stookkosten worden bespaard, maar vindt er veel minder luchtverversing plaats. Vanwege Covid-19 wordt recirculatie door het RIVM sterk afgeraden. Dit kan vrijwel altijd eenvoudig worden uitgeschakeld.

Het ontbreken van mechanische ventilatie hoeft geen probleem te zijn. Ventilatie kan, vaak zelfs meer effectief, geschieden door het (tegen elkaar) openzetten van ramen. Met name voor en na de les, college,

wergroep en dergelijke. Dan moeten er wel voldoende ramen open kunnen en op een wijze dat het verantwoord is. Niet verantwoord is de situatie waarin tijdens de wintermaanden alleen gekozen kan worden tussen of onvoldoende frisse lucht of met dikke winterjassen aan in het lokaal zitten.

Lokaal op slot?

Bij een slecht te ventileren lesruimte is dit meestal al langere tijd het geval. En gaat het bijna altijd om een lokaal/ruimte waarin de afgelopen jaren desondanks les is gegeven. Nu echter ook het RIVM vanwege Covid-19 nadrukkelijk wijst op de risico's van onvoldoende ventilatie bij Covid-19 kan er niet zondermeer worden gewacht op maatregelen die pas op de langere termijn zullen worden uitgevoerd. Is er structureel sprake van een veel te hoge Co₂-waarde (ver boven het maximum van 1200ppm) dan hoort een lokaal niet meer te worden gebruikt (voor een bepaald aantal studenten?). Een lesruimte die schadelijk is voor de gezondheid is immers ongeschikt voor het geven van onderwijs.

Stappenplan ventilatie

1. **Metten en onderzoeken.** Plaats CO₂-meters in de lokalen en op andere drukbezochte plekken binnen het gebouw. Mogelijk moeten er extra maatregelen worden genomen, zoals het vaker vernieuwen van luchtfilters. Advies: Ga niet alleen af op het bestuur of de vestigingsleiding dat zegt dat de ventilatie op orde is. Als er bij collega's twijfels (blijven) bestaan, kan een onderzoek door een onafhankelijke derde de gewenste duidelijkheid verschaffen. Als het goed is, heeft ook de leiding geen behoefte aan wantrouwen en aan ongerustheid onder het personeel.
2. **Meld het bij de leiding.** Kan er onvoldoende geventileerd worden dan zal de betreffende ruimte, een klaslokaal, niet voldoen aan de normen van de geldende Arbocatalogus en de richtlijnen van het RIVM. Wanneer de instelling dit niet zelf kan oplossen dan dient de leiding het als urgent probleem te melden bij een facilitaire dienst of bij het bestuur. De directie of het bestuur is verplicht om te zorgen dat er voldoende geventileerd kan worden en om waar nodig extra luchtverversing te realiseren. Een voorgenomen renovatie of nieuwbouw kan absoluut geen reden zijn om noodzakelijke maatregelen uit te stellen. En ook het kostenaspect hoort hier geen rol te spelen.
3. **Kaart aan bij de personeelsvertegenwoordiging** (de MR of de ondernemingsraad). Vanuit de wettelijke rol kan deze raad ventilatieproblemen aankaarten en hierover afspraken maken met de leiding of (waar nodig) met het CvB. Bij maatregelen die gaan over veiligheid en gezondheid van het personeel, heeft zowel een ondernemingsraad als het personeelsdeel van een MR een instemmingsrecht. Ook kan de raad aandringen op onderzoek door deskundigen. Heeft zo'n onderzoek al plaatsgevonden dan kan de raad op grond van het informatierecht vragen naar de rapportage (waarin mogelijk ook aanbevelingen staan). Verder kan de personeelsvertegenwoordiging zelf extern advies inwinnen, bijvoorbeeld bij het Kenniscentrum Ruimte-OK, de GGD of bij de vakbond. In het uiterste geval kan de raad een melding (zie hierna) doen bij de Inspectie SZW als (het vermoeden bestaat dat) de werkgever in strijd handelt met de Arbowet.
4. **Melden bij Inspectie SZW** (voorheen Arbeidsinspectie). Wanneer een werkgever, ook na overleg met de personeelsvertegenwoordiging, nalaat om maatregelen te treffen die op grond van de RI&E en de Arbocatalogus zijn voorgeschreven, dan kan dit bij ons worden gemeld. En waar nodig kan de raad al dan niet via de vakbond, ook melding doen bij de Inspectie SZW (voorheen de arbeidsinspectie). Hiervoor heeft de Inspectie zelfs een apart meldformulier: <https://www.inspectieszw.nl/melden/corona>. Meldingen door ondernemingsraad, de MR of een ander medezeggenschapsorgaan, of door een vakbond worden altijd opgepakt.
5. **Onderwijspersoneel heeft tevens de mogelijkheid om zich rechtstreeks te verzetten tegen het moeten werken in een ongezond leslokaal of een andere werkruimte.** Weliswaar ligt het voor de hand dat vooral eerst de personeelsvertegenwoordiging hierover in overleg treedt met de directie (zie stap 3). Maar artikel 29 Arbowet geeft iedere werknemer namelijk het recht om het werk te onderbreken wanneer er sprake is van een direct en ernstig gevaar voor de gezondheid. Dit moet dan meteen bij de werkgever worden gemeld. Als is aangetoond (d.w.z. objectief verifieerbaar, zie ook stap 1) dat het beoogd gebruik (zoals het aantal aanwezige personen) van de aangewezen les- of werkruimte leidt tot een veel te hoge Co₂-waardedan kan er sprake van een direct onveilige situatie. De werknemer kan dan redelijkerwijs een beroep doen op artikel 29 Arbowet. Doe dit zoveel mogelijk collectief. Daartoe kan men de leiding laten weten zijn of haar werkzaamheden in het betreffende lokaal of werkruimte 'voor de duur van deze onveilige situatie te onderbreken'. Wel

worden AOb-leden geadviseerd om hierover eerst contact op te nemen met hun bond. Belangrijk hierbij is de vraag of er al dan niet een effectieve maatregel of alternatief voorhanden is? Is er een andere ruimte beschikbaar? Kunnen (en worden) er op de korte termijn verbeteringen doorgevoerd?

Bij twijfel kan de instelling altijd overleggen met een Arbodeskundige van de arbodienst, of de regionale GGD. Zij kunnen helpen een afweging van de mogelijk bestaande gezondheidsrisico's te maken. Ook het kenniscentrum Ruimte-OK kan de instelling bijstaan in het proces.

Links

- Handreiking optimaal ventileren: <https://www.vo-raad.nl/system/downloads/attachments/000/001/048/original/2021handreiking-optimaal-ventileren-op-scholen.pdf>
- Rijksoverheid Corona en ventilatie schoolgebouwen: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/onderwijs-en-kinderopvang/basisonderwijs-en-speciaal-onderwijs/corona-en-ventilatie-schoolgebouwen>
- RIVM LCI Richtlijn Ventilatie en COVID-19: <https://lci.rivm.nl/ventilatie-en-covid-19>
- RIVM Binnenmilieu in scholen en kindcentra: <https://www.rivm.nl/binnenmilieu/binnenmilieu-in-scholen-en-kindcentra>
- Frisse Scholen (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland): <https://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/gebouwen/technieken-beheer-en-innovatie/frisse-scholen?wssl=1>
- Kenniscentrum Ruimte-OK: <https://www.ruimte-ok.nl/>